

останніми слід вважати й майбутні конституційні зміни, зокрема стосовно структури і складу парламенту, адміністративно-територіального устрою та ін. Проте подібні перетворення неможливі без стійкого економічного зростання, оскільки бідність та відсталість, спричинені воєнними руйнуваннями та, як наслідок, демографічною кризою, завжди були живильним середовищем для патерналізму, популізму, демагогії та політичного радикалізму, тоді як, навпаки, заможні та матеріально незалежні громадяни завжди будуть політично активними та відповідальними.

1. Самотуга А. В. Електоральна і референдна демократія: політико-правова спадщина та сучасні виклики й загрози. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали наук. семінару (м. Дніпро, 10 груд. 2021 р.)*. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 92-95.

2. Умлянд А. Електоральний авторитаризм постсовєтської демократії (вересень 2007) / пер. з рос. та англ. К. Демчук. URL : <https://krytyka.com/ua/articles/elektoralnyu-avtorytaryzm-na-postsovietskomu-prostoru>.

3. Institutional democracy will strengthen our society, engaging citizenry and distributing power equitably (April 30, 2012). URL : <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/institutional-democracy-odonnell/>.

4. Frymer P. Distinguishing Formal from Institutional Democracy. *Maryland Law Review*. 2006. Volume 65. Issue 1. Article 11. URL : <http://digitalcommons.law.umaryland.edu/mlr/vol65/iss1/11>.

5. Bohman J. Institutional reform and democratic legitimacy: deliberative democracy and transnational constitutionalism. *Revue européenne des sciences sociales*. XLV-136, 2007. P. 95-110.

6. Конституція України : прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

7. President Reagan and 'We the People ...' (L.A. Times Archives : March 7, 1987). URL : <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1987-03-07-me-8060-story.html>.

8. Квін К. Інститути, основа демократії (09.02.2021). URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/ssha-bayden-chogochekati-ukrajini-vid-vashingtona-novini-ukrajini-50140520.html>.

9. Щур М. Україна: демократія «за замовчуванням» чи свідомий вибір? Дискусія істориків у Гарварді (06.02.2021). URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-i-demokratiya-dyskusiya-istorykiv/31088581.html>.

Кирило Степаненко

доцент кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро), кандидат юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ НАЛЕЖАТЬ ДО ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

У сфері міжнародного захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, стандарти відіграють суттєву роль, зважаючи на те, що виконання зобов'язань щодо забезпечення прав людини є обов'язком усіх держав-членів ООН. Саме поняття «міжнародний стандарт» в теорії міжнародного права зустрічається часто, воно стосується різних сфер міждержавних відносин, тому визначення стандарту має різні смислові відтінки [1, с. 9]. Міжнародні стандарти прав людини – це закріплені в міжнародних актах та інших міжнародних документах певні еталони, норми, показники, до дотримання та досягнення яких заохочується або ж зобов'язується держава [2, с. 10]. На думку Г. Христової, саме на рівні національної системи правозахисту міжнародні норми про права людини відтворюються у національних конституціях, інкорпорується у законодавство та застосовуються місцевими судами; саме на національному рівні функціонують спеціалізовані правозахисні інституції з метою просування та захисту прав людини; здійснюється моніторинг ситуації стосовно вразливих верств населення [3, с. 75].

У міжнародному праві існує практика віднесення окремих осіб до вразливих груп населення, що відображається у відповідних нормах міжнародних угод, які діють у національному праві. В теорії міжнародного права поняття «особи, які належать до вразливих груп населення» не має вичерпного тлумачення, також, як і немає його нормативного визначення у міжнародних актах. Проте, за допомогою певних ознак можна скласти уявлення які групи осіб підпадають під визначення «вразливі» в міжнародному праві та міжнародно-правових відносинах. Такою ознакою є, насамперед,

особливості юридичного закріплення міжнародно-правових стандартів прав осіб.

Юридичне закріплення міжнародно-правових стандартів прав осіб, які належать до вразливих груп населення, слід пов'язувати зі створенням ООН та прийняттям у 1945 році Статуту цієї організації. В новітній історії міждержавних відносин каталогізація міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, на універсальному рівні відбулася в низці актів, серед яких Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. та Факультативний протокол до неї, Конвенція про права осіб з інвалідністю 2006 р. та Факультативний протокол до неї, Конвенція про права дитини 1989 р. та її Протоколи, зокрема Факультативний протокол (про процедуру повідомлень) до Конвенції про права дитини, Декларація про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів 1974 р., деяких інших угодах.

Міжнародно-правові стандарти захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, в період збройних конфліктів зосереджені в угодах у галузі міжнародного гуманітарного права, спрямованих на захист жертв збройних конфліктів. Серед них: чотири Женевські конвенції 1949 року про захист поранених, хворих, осіб, які зазнали корабельної аварії, військовополонених і цивільного населення; Додатковий протокол до ЖК, що стосується захисту жертв збройних конфліктів міжнародного характеру 1977 року (Протокол 1); Додатковий протокол до ЖК, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру 1977 року (Протокол 2). Зазначені угоди приділяють особливу увагу захисту жінок і дітей, які перебувають в зоні військових конфліктів. Принцип особливого захисту жінок і дітей було розкрито і в Декларації ООН про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах і під час збройних конфліктів 1974 р.

Найбільш докладно міжнародно-правові стандарти захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, в умовах міжнародного збройного конфлікту, визначаються Додатковим протоколом до ЖК, що стосується захисту жертв збройних конфліктів міжнародного характеру 1977 року. Додатковим протоколом більш детально регламентуються форми запобіжних заходів і гарантій прав жінки і дитини, ці форми зосереджені в окремій главі «Заходи для захисту жінок і дітей». Міжнародно-правові стандарти захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, містяться і у Декларації про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів 1974 р. Відповідно до Декларації, держави, які беруть участь у збройних конфліктах <...> повинні вживати всіх зусиль для того, щоб уберегти жінок та дітей від руйнівних наслідків війни. Повинні бути вжиті всі необхідні кроки, щоб домогтися заборони таких заходів, як переслідування, тортури, каральні заходи, принизливе поводження та насильство, зокрема проти тієї частини цивільного населення, яку становлять жінки та діти (п. 4) [4].

Отже, слід зауважити, що проблематика теоретичного визначення та застосування у національній практиці міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, зокрема в період збройних конфліктів, досліджена на недостатньому рівні, що зумовлює необхідність більш частішого звернення до вирішення цих питань, особливо на тлі інтенсифікації збройних конфліктів у світі. Міжнародне право забезпечує вразливим групам населення всебічний захист через розробку і прийняття відповідних стандартів, які сконцентровані у нормах міжнародних договорів. Окремим питанням виступає забезпечення міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, в період збройних конфліктів. Ці стандарти, по-перше, розширяють каталог осіб, які належать до вразливих груп населення, до тих осіб, які відповідно до міжнародного гуманітарного права підпадають під поняття жертви збройних конфліктів; по-друге, зосереджені у нормах, які мають імперативний характер і підлягають неухильному та беззаперечному дотриманню.

1. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

2. Касараба Ю. Я. Адміністративно-правове забезпечення впровадження міжнародно-правових стандартів у діяльність органів міліції України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 18 с.

3. Христова Г. О. Доктрина позитивних зобов'язань держави у сфері прав людини: дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2019. 493 с.

4. Декларация о защите женщин и детей в чрезвычайных обстоятельствах и в период вооруженных конфликтов. Принята резолюцией 3318 (XXIX) Генеральной Ассамблеи от 14 декабря 1974 года. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/armed.shtml.